

Uhlíková daň

Podceňovaný nástroj boje proti globální změně klimatu

**JIŘÍ
SVOBODA**

**JINDŘIŠKA
SVOBODOVÁ**

V posledních letech vyslala vědecká fóra zřetelné signály, že problém globální změny klimatu začíná být vážný, a pokud nebude dostatečně včas a účinně řešen, mohou se podmínky pro život budoucích generací výrazně zhoršit. Na výzvy vědců pozitivně reagovala značná část politických reprezentací hlavně v Evropské unii a již prosadila řadu opatření na snižování emisí oxidu uhličitého (CO_2) – nejvýznamnějšího skleníkového plynu. Jen nepatrná část lidí je ochotna dobrovolně upravit svůj životní styl (vzorec chování) ve prospěch podstatného snížení emisí CO_2 . Panuje většinový názor, že jednotlivci v této záležitosti téměř nic nezmůžou, snižování emisí CO_2 je problémem hlavně velkých průmyslových emitentů a vlády států vyřešení tohoto problému snad nějak zajistí.

Problém globální změny klimatu je vnímán již od konce osmdesátých let, dosavadní opatření však nepřinesla celosvětový efekt. Proto v poslední době roste snaha omezit emise CO_2 direktivními způsoby a dotacemi,¹ což je zřejmé i ze současného stavu v ČR (viz rámeček na protější straně).

Uvedená opatření jsou dílem politiků, kteří se snaží s emisemi CO_2 něco udělat, ale často dostatečně nedomýšlejí důsledky opatření. Může se dokonce zdát, že podporou takových opatření ropné a uhelné společnosti skrytě lobbují. Mohou pak totiž argumentovat, že obnovitelné zdroje energie nepřijatelně zdražují a úspory se nevyplatí, a proto ropa a uhlí jsou a budou jediným možným řešením. Politici na tuto hru zjevně přistupují. Při diskusi po Al Gorově filmu „Nepříjemná pravda“ dával přední politik za ekologický vzor Německo, neboť v Bavorsku mají na každé druhé fasádě fotovoltaiku. Jenže fotovoltaika je dnes (u nás i v Německu) jedním z nejdražších a nejnešikovnějších způsobů jak snižovat emise CO_2 . Proč je dáváno za vzor zjevně plýtvání penězi s velmi malým přínosem? Takto vedený boj může lidi postupně odrazovat od toho, aby proti globální změně klimatu vůbec něco dělali.

Opatření pro snižování emisí CO_2

Po listopadu 1989 si většina lidí u nás oddechla, že výroba a obchod přestaly být řízeny direktivními metodami. Co jiného jsou však povinné výkupy mnohonásobně předražené elektřiny z obnovitelných zdrojů a její povinný odběr všemi koncovými spotřebiteli či povinné přimíchávání agrosložek do pohonných hmot? Všimněme si některých opatření snižujících emise CO_2 :

■ Výstavba pasivních domů² je rentabilní a přináší velkou úsporu emisí CO_2 na jednu investovanou korunu. U nás je tato výstavba zanedbatelná a zůstává bez povšimnutí politiků i státních úředníků. Domy, které se dnes stavějí špatně, budou Zemi zatěžovat vysokými emisemi CO_2 zhruba sto let.

■ Často nedostatečné zateplování panelových domů, instalace termických slunečních kolektorů či tepelných čerpadel – to vše je na hranici rentabilnosti a přináší středně velkou úsporu emisí CO_2 na jednu investovanou korunu. Tato opatření jsou u nás podporována státními dotacemi.

■ Výroba elektřiny ve fotovoltaických elektrárnách přináší nepatrnou úsporu emisí CO_2 na jednu investovanou korunu. Takto vyráběná elektřina je rentabilní jen kvůli uzákoněnému, mnohonásobně předraženému povinnému výkupu, který zaplatí koncový spotřebitel elektřiny. Masivní nasazení fotovoltaických elektráren může navíc destabilizovat elektrickou síť, a tím snížit energetickou bezpečnost. Dnes je navýšení ceny elektřiny pro koncové spotřebitele malé a vliv na stabilitu sítě zanedbatelný, protože podíl obnovitelných zdrojů (nepočítaje vodní elektrárny) je nepatrný. Při navýšení podílu nad 10 % se však situace prudce změní k horšímu.

■ Zákonem dané přimíchávání agrosložky do pohonných hmot přináší nepatrnou úsporu emisí CO_2 na jednu investovanou korunu. Je vynucováno povinným odběrem za ceny diktované výrobcí agrosložek a pohonných hmot. Na opatření opět doplatí koncový spotřebitel. Masivní zvýšení podílu agrosložky povede k devastaci půdního fondu a k navýšení cen potravin.

Vehementnost politické podpory v porovnání s neefektivností opatření je zarážející. Jako by politikům nevadilo, kolik peněz vytahají z kapes občanů a jak málo za to přispějí k snižování emisí CO_2 . Proto by bylo žádoucí, aby o způsobech jak snižovat emise CO_2 politici nemuseli rozhodovat; úlohu arbitra by převzal trh. Tržní mechanismy začnou fungovat v okamžiku, kdy emisím CO_2 přiřadíme cenu. Čím bude cena vyšší, tím lépe bude trh působit ve prospěch snižování emisí CO_2 .

Spotřební daně

Systém spotřebních daní je všeobecně přijatým nástrojem usměrňujícím lidské chování. Spotřební daň uvalená na tabák nejen kompenzuje náklady na léčbu kuřáků, ale

RNDr. Jiří Svoboda, DSc., (*1958) absolvoval Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity v Brně a působí v Ústavu fyziky materiálů AV ČR, v. v. i. Spolupracuje s Fraunhofer-Institut für Werkstoffmechanik ve Freiburgu a s Montanuniversität v Leobenu. Věnuje se především modelování termodynamických procesů. Zabývá se rovněž environmentální problematikou.

RNDr. Jindřiška Svobodová, Ph.D., (*1957) studovala na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity a Vysokém učení technickém v Brně. Působí na katedře fyziky Pedagogické fakulty MU, vyučuje environmentálně a ekologicky zaměřené předměty.

NOVÝ ROZHLASOVÝ RODINNÝ SERIÁL

ŽIVOT JE PES

Příliš optimistická spisovatelka a poněkud ironický pes
glosují osudy obyvatel malého městečka

každou neděli
10:30 h
repríza středa 20:05

PRAHA
ČESKÝ ROZHLAS 2

Sponzor projektu:

www.zivotjepes.cz

INZERCE 1015

těž pomáhá plnit státní pokladnu. Spotřební daň na pohonné hmoty nás povzbuzuje k tomu, abychom používali veřejnou hromadnou dopravu, kupovali si úspornější auta, popřípadě chodili pěšky či jezdili na kole. Jen za poměrně malou část spotřební daně na pohonné hmoty stavíme a opravujeme silnice, zbytek plyne opět do státní pokladny. Zaplacené spotřební daně nelze považovat za bezúčelně odevzdané peníze, můžeme je chápat jako platby z našich požitků, jež získají ti, kteří si tyto požitky odpírají. Čím budou spotřební daně vyšší, tím více budou lidé požitky omezovat, a tím více budou platit ti, kteří množství požitků neomezí. Rozhodně je třeba rozlišovat mezi navýšením

ceny komodity kvůli spotřební dani a například navýšením ceny elektřiny kvůli povinným výkupům z fotovoltaiky. V prvním případě se totiž peníze po přerozdělení lidem vrátí, v druhém případě jsou použity na splácení elektrárny a zisk majitele.

Podobně jako spotřební daně by měla fungovat uhlíková daň – tedy daň na fosilní paliva, jejichž spálením CO_2 vznikne. Lidé, kteří mají způsob života spojený s vysokými emisemi CO_2 , by měli formou uhlíkové daně a jejím přerozdělením platit lidem, jejichž způsob života je spojen s nízkými emisemi CO_2 . Jelikož život drtivé většiny sociálně slabých lidí je spojen s nízkými emisemi CO_2 , mělo by zavedení uhlíkové daně představo-

1) Národní program na zmírnění dopadu změny klimatu v ČR – shrnutí dostupné na www.env.cz.

2) Trnka, Ludvík (ed.): Pasivní dům, ČSOP Veronica 2004.

SOUČASNÝ STAV V ČR

- Produkce 12 tun CO_2 vztažená na osobu za rok se v posledním desetiletí téměř nesnížila, byť značně klesla energetická náročnost průmyslu a vzrostly průměrné teploty v zimním období.
- Zaveden byl systém přidělování emisních povolenek velkým producentům CO_2 , aniž byla vydána jasná a závazná pravidla pro jeho fungování s výhledem delším než pět let. Důsledkem toho jsou nejistoty v plánování střednědobých a dlouhodobých investic do nízkouhlíkových technologií. Spolehnout se lze jen na to, že povolenky ušetřené během přidělovacího období pěti let lze za předem neznámou cenu prodat. To není dostatečná motivace k zavádění investičně náročných nízkouhlíkových technologií.
- Byl uzákoněn povinný výkup elektřiny z obnovitelných zdrojů energie za ceny několikanásobně vyšší, než jsou ceny z fosilních a jaderných paliv. Výkupní cena z obnovitelných zdrojů je stanovena tím vyšší, čím je obnovitelný zdroj méně efektivní. Například u fotovoltaických elektráren byla donedávna výkupní cena garantována po dobu 15 let ve výši asi osminásobku ceny z jaderných či uhlíkových zdrojů. Před dvěma lety však byla výkupní cena

navýšena na patnáctinásobek a před několika měsíci byla garance ceny prodloužena na 20 let. Nejenže je tedy méně efektivní zdroj pomocí povinných výkupů nejvíce podporován, jeho podpora dokonce ještě narůstá! Navíc jsou obnovitelné zdroje u nás (vítr či sluneční záření) závislé na počasí a denní době a je třeba tyto zdroje zálohovat 100 % jejich instalovaného výkonu, byť jejich průměrný výkon je jen asi 10 % instalovaného výkonu. To také znamená, že vybudování jakéhokoli množství těchto obnovitelných zdrojů neumožní některý nynější zdroj zrušit, pokud nezajistíme možnost dlouhodobé akumulace energie nebo nezavedeme regulaci spotřeby.

● Bylo uzákoněno povinné přimíchávání agrosložek (biosložek) do pohonných hmot a plánuje se jeho postupné navyšování. I když je dnes podíl agrosložky v naftě nepatrný, vedlo to již k jejímu citelnému zdražení. Nové vědecké studie* přitom ukazují, že přimíchávání agrosložek vyrobených dnešními technologiemi má jen malý přínos k snižování emisí CO_2 . Výroba agrosložky je spojena s energeticky náročným obděláváním půdy, značnými dopravními vzdálenostmi a složitou technologií. Zemědělskou půdu lze

ve prospěch snižování emisí CO_2 využít mnohem lépe. Energetické plodiny s velkými výnosy mohou při přímém spalování v blízkosti místa produkce nahradit uhlí či zemní plyn nebo dřevo může nahradit energeticky náročné stavební materiály. Pokud energetickými plodinami nahradíme zemní plyn, můžeme ušetřený zemní plyn používat k pohonu aut místo ropy. Pak budou přínosy k snížení emisí CO_2 i úspora ropy z jednoho hektaru zemědělské půdy přibližně desetinásobné ve srovnání s produkcí agrosložek. To je jistě dostatečný argument proti přimíchávání agrosložek.

● Byla zřízena řada institucí přidělujících často nenárokové dotace na vybraná opatření k snižování emisí CO_2 . Dotaci lze získat jen při asistenci odborníků s příslušnými razítky. Dotační systém nepokrývá vše, co vede k snižování emisí CO_2 . Hodně peněz spolkně chod institucí. Zanedbatelné není ani úsilí potřebné k vyplnění žádosti o dotaci.

*) Hammerschlag R.: Ethanol's energy return on investment: a survey of the literature 1990–present, Environmental Science and Technology 40, 1744–1750, 2006.

vat významný sociální prvek. Myšlenka uhlíkové daně není nová, například ve Finsku funguje již od roku 1990. V roce 1995 tam byla uhlíková daň navýšena na 38,30 finské marky (tamní cena dvou až tří piv nebo 240 Kč) za 1 tunu CO₂ a přinesla podle kvalifikovaných odhadů 5 % snížení emisí CO₂ (viz citát na s. 621 nahoře).

Od letošního roku je i u nás v rámci nařízení Evropské unie zavedena ekologická daň na fosilní paliva a energie.³ Ekologickou daň jsou zatížena fosilní paliva dodávaná koncovému spotřebiteli, nikoliv však podle obsahu uhlíku, nýbrž podle dalších vlivů na životní prostředí při předpokládaném použití. Ekologická daň je však uvalena také na elektřinu z neobnovitelných zdrojů bez ohledu na to, zda je vyráběna z jádra, plynu či uhlí, přičemž uran, plyn ani uhlí určené pro výrobu elektřiny zdaněny nejsou. Takto postavená ekologická daň nijak nemotivuje k výrobě elektřiny z jádra, a tím k snižování emisí CO₂. Pokud tedy hledáme spojitost mezi zavedením ekologické daně a bojem proti globální změně klimatu, narážíme na řadu nesrovnalostí. Ekologickou daň považujeme za správný nástroj pro zachování kvalitního životního prostředí, rozhodně však musí být konstruována jinak – základem by měla být uhlíková daň a k ní by měly být přičítány další položky za poškozování životního prostředí. Daň by měla motivovat nejen k nahrazování hodně znečišťujících zdrojů méně znečišťujícími, ale hlavně k úsporám. Ekologickou daň v současném pojetí proto musíme striktně odlišovat od uhlíkové daně.

Výše, vybírání a rozdělování uhlíkové daně

V principu není problém vyhlásit na světovém fóru vysoké cíle v redukci emisí CO₂ a přijmout odpovídající závazky na úrovni vlád zúčastněných zemí. Obrovským problémem je však tyto cíle naplnit (viz neplnění přijatých závazků některými státy EU). V zásadě jsou možné dvě strategie:

- *Vybírat od lidí dostatečné množství peněz a ty pak investovat do nízkouhlíkových technologií.* Každý člověk je v tomto systému nucen přispívat na nízkouhlíkové technologie, avšak nemá kontrolu nad odevzdanými penězi. Ty mohou být pod vlivem lobbistických a korupčních tlaků investovány do jakkoli neefektivních opatření pro snižování emisí CO₂. Vzorec chování lidí je ovlivňován hlavně dotacemi, administrativními nařízeními a zákazy.

- *Zavést a postupně zvyšovat uhlíkovou daň na fosilní paliva až na úroveň, kdy se cena energie získaná z fosilních paliv dostane na cenu energie z vysoce efektivních obnovitelných zdrojů.* Za těchto podmínek každý subjekt vnímá cenu energie jako velmi vysokou. Tím stoupá plošná poptávka po efektivních opatřeních pro úspory energie ve všech oblastech života. Vzorec chování lidí se automaticky mění ve prospěch snížení energetické náročnosti a zdroje energie z fosilních paliv jsou spontánně nahrazeny vysoce efektivními obnovitelnými zdroji. Vybraná uhlíková daň je lidem v té či oné formě vrácena, neboť je zavedena jako výnosově neutrální.

Strategie se liší efektivností vynaložených prostředků, mírou byrokracie a způsobem ovlivňování lidského chování. Ta druhá může přinést požadovaný efekt mnohem levněji, neboť motivuje k zavádění neefektivnějších opatření. Je spojena s minimální byrokracií a změna chování lidí je založena na jejich svobodném rozhodnutí pro smysluplný cíl.

K první strategii má zatím bohužel náběh Evropská unie. Evropská komise předkládá další ambiciózní plány na snižování emisí CO₂ a zároveň navrhuje navýšit obnovitelné zdroje energie a podíl agrosložek v pohonných hmotách. Přitom obrovský potenciál pro snižování

emisí CO₂ je v jaderné energetice, v úsporách či ve změně chování lidí. Připravuje se legislativní smršť nových ekologických zákonů a předpisů. O zavedení uhlíkové daně se patrně neuvažuje.

Projekt uhlíkové daně je nutno co nejdříve koncipovat celosvětově, neboť globální změna klimatu se týká všech. Nejdřív je třeba daň vybrat. Asi nejjednodušší způsob výběru je odvod do Centrální světové banky v okamžiku vytěžení fosilního paliva. Jelikož je počet těžbařských společností na světě poměrně malý, nemělo by být těžké výběr daně uhlídat. Obchodovalo by se pak již s fosilními palivy zatíženými uhlíkovou daň – tím by se zabránilo daňovým podvodům při dovozu a vývozu. Množství emisí CO₂ vzniklých v daném státě by se vypočítalo z množství uhlíku v dovezených či ve státě vytěžených fosilních palivech sníženého o množství uhlíku ve vyvezených fosilních palivech.

Časová závislost výše uhlíkové daně a způsob jejího využití by měly být předmětem celosvětové diskuse. Zřejmě je třeba, aby daň byla zpočátku nízká a postupně vzrostla na potřebnou úroveň. Koncová výše uhlíkové daně by měla ležet mezi 100–200 americkými dolary za 1 tunu CO₂. Způsob přerozdělení vybrané uhlíkové daně by měl zahrnovat princip solidarity. Maximální solidarity bychom dosáhli, kdybychom vybranou daň rozdělili plošně, tj. každému člověku na světě by připadla stejná část. Takto pojaté rozdělení by odráželo „právo“ všech lidí přispívat k emisím CO₂ rovným dílem. Kdybychom tento princip maximální solidarity přijali, vyvolalo by to obrovský tok peněz z rozvinutých zemí do rozvojových, což by se rozvinutým zemím nemuselo líbit. Zřejmě je třeba rozdělit vybranou daň na dvě části – první by byla státům vyplácena podle množství obyvatel, druhá podle množství emisí CO₂ ve státě vzniklých. Plošné rozdělení vybrané daně mezi občany je jednodušší administrativně řešitelné zvýšením důchodů a slevou na dani z příjmu úměrnou počtu vyživovaných osob.

Uhlíková daň by řešila řadu sociálních problémů lokálního i globálního charakteru. Vznikl by tok peněz z bohatých zemí s vysokou produkcí CO₂ do chudých zemí s nízkou produkcí CO₂. Jestliže by bylo 80 % uhlíkové daně rozdělováno podle množství emisí CO₂ ve státě vzniklých a 20 % podle počtu obyvatel, vydělal by ve státě s vysokou produkcí CO₂ na uhlíkové dani každý, kdo k svému životu potřebuje méně než 80 % celostátního průměru emisí CO₂. Jelikož lze očekávat, že většina populace ve státě potřebuje k životu méně než 80 % celostátního průměru emisí CO₂, může být takový model politicky průchodný. Pak půjde tok peněz do chudých zemí hlavně od lidí spojených s vysokou produkcí CO₂, například od majitelů prosklených vil, vyhřívaných bazénů a silných automobilů.

Čtvrtá hodnotící zpráva Mezivládního panelu pro klimatické změny (IPCC) shrnuje šestiletou práci 2500 vědců ze 130 zemí světa. Většina vědců v ní vyjadřuje obavy z navyšování koncentrace CO₂ v atmosféře. Následné setkání politiků na Bali se proto mělo zabývat spíše nástroji jak problém řešit. Zavedení celosvětové uhlíkové daně je pro snížení emisí CO₂ jednoduchý a účinný nástroj. Na dalších celosvětových setkáních politiků ke globální změně klimatu by se měl problém uhlíkové daně otevřít a hledat optimální scénář. Setkali jsme se s názorem, že nejdříve je třeba přijmout závazky a teprve potom stanovit nástroj k jejich realizaci. Pokud totiž nevíme, o kolik potřebujeme emise CO₂ snížit, nemůžeme rozhodnout, jak má být uhlíková daň konstruována. Nebylo by však jednodušší nějaký scé-

3) http://www.czp.cuni.cz/ekoreforma/EDR/T222_duvodova_zprava.doc.

Bez názvu,
© Václav Jirásek.

Obří továrna a hutní haly, plné náčiní a předmětů, jejichž význam (snad) chápe jen zasvěcený, končí svou éru v chaotickém zmaru. Spolu s nimi končí doba, kdy na jejich provoz byl energie dostatek. Některé tyto provozy mizí úplně, jiné nabývají nového poslání (o brownfieldech psal pro Vesmír Benjamin Fragner v letech 2005–2006). I když energeticky náročné a dnes ne hospodárné provozy zanikají, spotřeba energie stoupá... Potřebujeme ji jinde, jinak, ale v celkovém součtu stále víc. Více na <http://www2.rudolfinum.org> nebo <http://www.e-architekt.cz>.

nář uhlíkové daně zavést, po několika letech výsledky vyhodnotit, a potom se domluvit na korekcích?

Dotace – ano, nebo ne?

Tržní prostředí by se zavedením uhlíkové daně změnilo ve prospěch úspor energie a nízkouhlíkových technologií. Mohla by být redukována byrokracie, která se nabalila na problém globální změny klimatu. Uhlíková daň by zdrazila veškeré komodity, nejvíce však ty energeticky náročné. Po přerozdělení daně by však měl každý k dispozici nominálně více peněz a mohl by podle vlastního uvážení investovat do efektivních zdrojů a úsporných opatření. Jak by uhlíková daň rostla, bylo by stále více úsporných opatření rentabilních. V případě dlouhodobých investic do obnovitelných zdrojů a úsporných opatření či stavbě nových domů by bylo možno počítat s navyšováním uhlíkové daně již při výpočtu jejich rentability. Dalším důležitým aspektem by byla přirozená změna „spotřebního koše“ ve prospěch úspor energií a nízkouhlíkových technologií. Tím by byl automaticky pro tyto technologie zajištěn odbyt.

Uhlíková daň a scénáře jejího zvyšování by jistě motivovaly výrobce. Nelze si předsta-

vit, že by za takových okolností elektrárenské společnosti investovaly do modernizace uhelných elektráren a váhaly s výstavbou jaderných. Ve stavebnictví by se rozšířila výstavba pasivních domů a při jejich konstrukci by se podstatně více používalo dřevo. V zemědělství by se prosazovaly nízkonákladové energetické plodiny, při jejichž spalování v blízkosti místa, kde byly vypěstovány, by se zřejmě stále více využívala kogenerace (současná výroba elektřiny a tepla).

Říká se, že podpora obnovitelných zdrojů a úsporných opatření formou dotací, povinných výkupů či povinných odběrů urychlí rozvoj technologií, neboť mnohonásobně zvýší poptávku, výroba vzroste, a tím se zlevní. To zřejmě lze říci o technologiích, které se svou rentabilitou přiblížily technologiím založeným na fosilních palivech; pak i malá podpora může přinést jejich masivní nasazení. Stejnou podporu by však poskytlo zavedení dostatečně vysoké uhlíkové daně. Podporu zatím nemá smysl dávat fotovoltaice, kde pomocí špičkové technologie získáváme zdroje elektřiny se sotva desetinovou užitnou hodnotou oproti zdrojům na bázi fosilních či jaderných paliv. Přemrštěně vysokou podporou nemotivujeme fotovoltaiku k technologické inovaci. Navíc tyto výrob-

ky zasazujeme do podmínek deformovaného trhu. Kdyby se zavedla uhlíková daň a zrušily povinné výkupy, fotovoltaika by neměla podporu postačující k tomu, aby byla masivně nasazena. Stáhla by se z výrobních podniků zpět do laboratoří, kam prozatím patří. Podobně jako na fotovoltaiku lze dnes pohlížet na agrosložky pohonných hmot.

Se zavedením a navyšováním uhlíkové daně však je nutno postupně zrušit veškeré dotace, povinné výkupy či povinné odběry. V systému bez dotací také přestanou být potřebné instituce, které dotace udělují.

V boji proti globální změně klimatu by dotace měly sehrát klíčovou roli v podpoře vědy a výzkumu. Je stále co zkoumat v šlechtění energetických plodin, zkvalitňování genofondu dřevin, vývoji fotovoltaických článků, vývoji stavebních systémů pro pasivní domy nebo vývoji množivých štěpných a fúzních jaderných reaktorů. Díky uhlíkové dani by se úspory energií a používání nízkouhlíkových technologií staly životním standardem každého člověka.

Proč zatím uhlíkovou daň nemáme?

Systém emisních povolenek se bude stále více podobat uhlíkové dani. Oproti ní bude vždy komplikovanější, tudíž méně průhledný. Malé subjekty ani jednotlivé voliče nepostihne přímo, což politikům vyhovuje. Navíc mohou politici distribuci povolenek vycházet vstříc velkým a politicky vlivným emitentům CO₂, například energetickým skupinám. Firmám systém umožní řadu manipulací, zejména v transakcích s rozvojovými zeměmi. Politikům zřejmě nestačí pouze vytvořit prostředí pro spontánní chod účinně fungujících mechanismů. Chtějí chod záležitostí ovlivňovat direktivně, což nahrává lobbování a korupci.

Obyčejným lidem zatím nebyla uhlíková daň pořádně vysvětlena. Pokládají ji za strašáka, protože znamená zdražení energie. O tom, že jiné strategie mají na lidi podstatně horší nepřímé dopady, se mlčí. Uhlíková daň je považována za politicky neprůchodnou, žádná politická strana si ji nedá do svého programu. Navíc tato daň nahrává rozvoji jaderných technologií, což se jistým „zeleňým“ politikům přičítá.

Výhlídky

Žijeme ve světě, který je ekonomicky, sociálně, nábožensky i politicky polarizován. Diametrálně odlišné jsou i názory na globální změnu klimatu. Lze očekávat, že každý najde na konceptu uhlíkové daně něco negativního. Na druhé straně koncept uhlíkové daně představuje poměrně spravedlivý a účinný nástroj pro řešení sociálních problémů lokálního i globálního charakteru a vede k zachování většího množství surovinových zdrojů dalším generacím. Rozvojové země a chudí lidé by mohli uvítat vznik nového peněžního zdroje pro řešení svých problémů. Rozvinuté země a bohatí by mohli přijmout etická pravidla, která legalizují jejich životní styl s vysokou produkcí CO₂. Pravicové stra-

ny by měly ocenit jednoduchost a efektivnost tohoto ekonomického nástroje ve srovnání s direktivními metodami. Levicové strany by měly vyzdvihnout sociální aspekty. Environmentalisty by mohl potěšit přímý vliv uhlíkové daně na změnu vzorce chování každého člověka a s tím spojený vliv na průmyslové technologie. „Klimaskeptici“ by na uhlíkové dani mohli ocenit snižování závislosti ekonomik na dovozech fosilních paliv. Koncept uhlíkové daně by se tedy mohl stát jednotícím prvkem dnešního světa.

Uhlíková daň by mohla pozitivně zapůsobit i na současné problémy s cenou ropy. Zvyšující se poptávka prudce se rozvíjejících asijských ekonomik žene cenu ropy nahoru. Nárůst ceny ropy se promítá do všech odvětví. Nedávno zazněly hlasy, které navrhovaly snížit daň na pohonné hmoty. Tento námět naštěstí neuspěl. Tím bychom se totiž dostali do začarovaného kruhu. Snížením daní na pohonné hmoty bychom zvýšili poptávku po ropě a její cena by ještě více narůstala. Tak bychom vlastně pouze převáděli stále více peněz ze státní pokladny přímo do kapes ropných magnátů. Řešení problému je paradoxní. Se zvyšováním ceny ropy je třeba naopak celosvětově zvyšovat i zdanění pohonných hmot a lidem to kompenzovat jinak. Hlavním problémem ovšem zůstává, jak lidem tuto nezbytnost vysvětlit.

Zavádění uhlíkové daně bude mít jistě spoustu úskalí a mělo by být tématem řady konferencí a odborných publikací. Je zřejmé, že zavedení celosvětové uhlíkové daně narazí např. v Číně nebo v Rusku, kde je ropa dotována (tedy vlastně zatížena zápornou uhlíkovou daní). V tom případě asi bude nezbytné, aby státy, které na celosvětový koncept uhlíkové daně nepřistoupí, byly postiženy uhlíkovými celními bariérami. Stejně tak bude problematické posílat peníze z uhlíkové daně do politicky nestabilních rozvojových zemí. Očekávaný přírůstek uhlíkové daně by však mohl být významnou motivací pro stabilizaci politického zřízení v takových zemích. O spoustě dalších úskalí asi nemáme ani ponětí.

Na téma uhlíkové daně chce otevřeně diskutovat zatím jen málokdo, její koncept je však zjevně natolik nosný, že je s ním alespoň třeba seznámit co největší počet lidí. Pokud se totiž ve způsobu boje proti globální změně klimatu stávající metody nezmění, bude nás to asi v blízké budoucnosti hodně mrzet. Pravděpodobně zjistíme, že jsme vytvořili stovky ekologických zákonů a nařízení, vybudovali tisíce institucí pro dohlížení na jejich plnění, promrhali miliardy eur z kapes nás všech do nařízených technologií a citelný efekt to v součtu nepřineslo. Pak snad již uhlíkovou daní nepohrdneme.

Pro výraznou redukci emisí CO₂ uděláme nejvíce, když postupně zavedeme dostatečně vysokou uhlíkovou daň na fosilní paliva (viz rámeček vpravo dole) a budeme se nadále chovat ekonomicky – tedy za své omezené množství peněz maximálně uspokojovat své potřeby.

Především je třeba stanovit cenu pro uhlík – pomocí uhlíkové daně, která se lidem vrátí podle zákonů každého státu, přenést daňovou zátěž z práce na znečišťování. To je zdaleka neúčinnější a nejjednodušší způsob jak urychlit řešení téhle krize.

Al Gore, nositel
Nobelovy ceny za mír
za r. 2007

EFEKT UHLÍKOVÉ DANĚ:

- úspory energie a snížení emisí CO₂,
- rentabilita obnovitelných zdrojů energie
- úsporných opatření,
- rozvoj jaderné energetiky,
- řešení sociálních problémů ve světě,
- snížení závislosti států na dovozu fosilních paliv,
- zachování více zdrojů příštím generacím,
- menší byrokracie.